

SUPPLEMENT

סליחות *Questions Concerning The*

Why do we recite סליחות?

אליהו זוטא (איש שלום) פרשה כג-פרקי ר' אליעזר פ"ה (סדר אליהו זוטא פכ"ג). דבר אחר יענך ה' ביום צרה, היה דוד יודע שעתיד בית המקדש להיות הרב וקרבות בטלין בעונותיהן של ישראל והיה מצטער על ישראל ואמר, בשעה שהצרות באות על ישראל מי מכפר עליהם, אמר לו הקב"ה, דוד אל תצטער שכבר גיליתי סדרי סליחה למשה ואמרת לי, בשעה שהצרות באות על ישראל יעמדו לפני יחד באגודה אחת ויאמרו לפני סדרי סליחה ואני עונה אותם. והיכן גילה אותם? אמר ר' יוחנן ויעבור ה' על פניו ויקרא (שמות ל"ד ו') מלמד שירד הקב"ה מערפל שלו כשליח צבור שמתעמף בטליתו ועובר לפני התיבה וגילה לו סדרי סליחה ואמר לו אם יהיה תלמיד חכם שיש בידו להוציא את ישראל מידי חובתן אל יזוח דעתו עליו, יסתכל בי שלא היה עמי שותף במעשה בראשית ירדתי וגלית סדרי סליחה למשה ממני ילמדו כל באי עולם, וכל מי שיש בידו להוציא את ישראל מידי חובתן אני נותן לו שכר טוב, ובשעה שישראל מתקבצין לפני ועומדין באגודה אחת ואומרים לפני סדרי סליחה אני עונה אותם, שנאמר ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו (תהלים שם כ"ו!).

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג' הלכה ד'—לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר וצדיק יסוד עולם זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו, ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה, ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום.

When do we begin to recite סליחות?

שולחן ערוך אורח חיים סימן תקפא' סעיף א'—נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך עד יום הכפורים. *הגה*: ומנהג בני אשכנז אינו כן, אלא מראש חדש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפלה שחרית, ויש מקומות שתוקעין ג"כ ערבית; ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ר"ה; ואם חל ראש השנה ב' (א) ג', אז

מתחילין מיום א' ג שבוע שלפניו (מנהגים).

סדר רב עמרם גאון – סדר אשמורות – ועשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים בשחרית ומנחה אומר אבינו מלכנו. ומשכימין בכל יום לבתי כנסיות קודם עמוד השחר ומבקשין רחמים.

ראש חודש אלול from סליחות What is the basis for the custom to begin reciting

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת שופטים ד"ה הנה ביררנו – הנה ביררנו אלו הכתובים שהתחלנו בהם כפי פשטן ופנימיותן, ולכן צריך כל אדם לשים לב אליהם ולשוב אל בוראו בכל עת ובכל זמן, כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו. ויותר באלו הימים ימי סליחות ותחנונים שהם ימים רצויים לפני השם ית', כי אע"פ שבכל עת ובכל שעה קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת. ומצינו במדרש כי אלו המ' יום של חדש אלול עד יום הכפורים הם רצויים לפני השם ובהם נתרצ' משה והוריד לוחות השניות, ואמרו במדרש אני לדודי ודודי לי, ראשי תיבות אלול, וסוף התיבות ד' יודין שהם מ' יום, ואמצע התיבו' נדוד שהוא עומד ממדת הדין ויושב בכסא רחמים. ולכן נהגו לקום בהם באשמורת השחר בשעה שהיא רצויה, דכתיב קומי רוני בלילה לראש אשמורות, ונהגו תחלה לישב כשאומרין הפסוקים דרצויין ורחמים, ואח"כ עומדים כשמתחיל הסליחות עד שעת נפילת אפים, וסמכו על הכתובים שאמר משה במ' יום הראשונים, ואשב בהר, ובאמצעיים ואתנפל, ובאחרונים ואנכי עמדתי בהר וגו', מהם בישיבה ומהם בנפילת אפים ומהם בעמידה. השם ברחמיו יחזירנו בתשובה שלימה לפניו ויעננו ביום קראינו, כמו שכתוב והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע.

מגן אברהם אורח חיים סימן תקפא' ס"ק ב' – מר"ח אלול ואילך – אבל בר"ח א"א סליחו' ותחנונים: כתב הח"ש ולבוש ומ"ב ושל"ה דיש להתחיל לתקוע מיום ראשון דר"ח אלול דאז הוי מ' יום שלפני יוה"כ כמו שעלה משה בהר כדאיתא בטור וכ"כ מט"מ בשם מהרי"ל וכתב דהנהגים להתחיל ביום שני טעמייהו לתקוע ל' יום עם ב' ימים של ר"ה ול"ג דהטעם כמ"ש התוס' בב"ק דף פ"ב בשם התנחומא דמשה עלה ביום שני דר"ח אלול רק שעברו' לאלול דהאי שתא וא"כ אין לזוז מהמנהג להתחיל ביום שני:

ראש What is the basis for the custom to begin reciting *סליחות* at least four days before

השנה?

משנה ברורה סימן תקפא' ס"ק ו' – מיום א' שבוע שלפניו – משום שהרבה נוהגים להתענות עשרה ימים עם יוה"כ ולעולם יחסרו ד' ימים מר"ה עד יוה"כ שלא יוכלו להתענות דהיינו ב'

להבין את התפלה

ימים ר"ה ושבת שובה ועיו"כ לכך צריך להשלים ד' ימים קודם ר"ה וכדי שיהיה יום מסויים להתחלה תקנו יום ראשון בכל פעם ועוד טעם שקבעו ד' ימים שכן מצינו בקרבנות שטעונים ביקור ממום ד' ימים קודם הקרבה ובכל הקרבנות בפ' פנחס כתיב והקרבתם עולה ובר"ה כתיב ועשיתם עולה ללמד שבר"ה יעשה אדם עצמו כאלו מקריב את עצמו ולכן קבעו ד' ימים לבקר כל מומי הטאתו ולשוב עליהם.

What is the earliest source for starting סליחות on מוצאי שבת?

סידור רש"י סימן קלט–וזה סדר דראש השנה–דרשו ה' בהמצאו (ישעי' נ"ה ו'), אילו עשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, ועושין בהן תשובה, ומתעניין בהן, ומשכימין בכל יום לבית הכנסת לפני עמוד השחר ומבקשים רחמים. ומנהג לעמוד במוצאי שבת לפני ראש השנה, וכדמתחיל פותח שליה ציבור בתחילה אשרי יושבי ביתך וגו', ועונים אחריו עד תהילת ה' ידבר פי וגו', ועומד שליה ציבור לפני התיבה ואומר קדיש אם יש שם עשרה, ומתחיל ואומר פסוקים של רחמים, כמו שהן על הסדר, ואחר כך סליחות וידוי.

Why do we begin reciting סליחות starting on מוצאי שבת?

לקט יושר חלק א (או"ח) עמוד קיח' ענין א'–כשחל ר"ה ביום ה' נוהגין לעמוד סליחות ביום ראשון שלפניו, משום דצריכין ג' ימים להכנה. מאי תקנתיה? עמוד ב' דהוי נמי ג' ימים לפני ר"ה? וי"ל לעולם עומדין ביום ראשון, משום שהוא סמוך לשבת. ונהג כל אדם ללמוד בשבת, וכן הוה בימיו, משום דאין לאדם עסקים, וגם יש לו פנאי ללמוד, והביא משל. כשבאו ישראל לא"י רוצה תורה להגור שק משום כשהיו ישראל במדבר היו פנויים ממלאכה, והיו לומדים תורה, אבל עתה כל אחד ואחד הולך לכרמו, ואינם לומדים תורה. אמר הקב"ה משל לשתי אחיות ואחת לוקחה לאיש ואין לה בת זוגה כו' כך השיב הקב"ה יש לך בת זוגו ושבת שמו, ובשבת הם פנויים ממלאכה והיו לומדים תורה. לכך טוב להתחיל ביום א', כי העם שמחים מחמת מצות התורה שהם לומדים בשבת, וגם מחמת ענג שבת, ואמרינן (שבת ד' ל' ע"ב) אין השכינה שורה לא מחמת עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה. לכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצוה, וגם הפייט התחיל במוצאי מנוחה.

What is the basis for the custom to recite סליחות early in the morning?

מגן אברהם אורח חיים סימן תקפא ס"ק א–באשמור' – מפני שהקב"ה שט בי"ח אלף עולמות ובסוף הלילה שט בעה"ז והוא עת רצון (הגמ"ג) ועמ"ש סי' א':